

**Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова**

ОСЬМАК ТЕТЯНА ВАЛЕНТИНІВНА

УДК 378.015.31:74 (045.3)

**ФОРМУВАННЯ ПОЛІКУЛЬТУРНОСТІ МАЙБУТНІХ
ВИХОВАТЕЛІВ ДОШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ЗАСОБАМИ
ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНОГО МИСТЕЦТВА НАРОДІВ СВІТУ**

13.00.07 – теорія і методика виховання

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано у Національному педагогічному університеті імені М. П. Драгоманова, Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України.

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор
Вайнола Ренате Хейкїївна,
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова,
Інститут соціальної роботи та управління,
професор кафедри соціальної педагогіки.

Офіційні опоненти – доктор педагогічних наук, професор
Шевнюк Олена Леонїдївна,
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова,
Інститут педагогіки і психологїї,
завїдувач кафедри образотворчого мистецтва;

кандидат педагогічних наук, доцент
Гевко Оксана Іванївна,
Дрогобицький державний педагогічний
унїверситет імені І. Франка,
доцент кафедри загальної педагогіки та
дошкільної освїти.

Захист вїдбудеться «20» грудня 2012 року о 16 годинї на засїданнї спеціалїзованої вченої ради К 26.053.09 в Національному педагогічному унїверситетї імені М. П. Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитися в бїбліотеці Національного педагогічного унїверситету імені М. П. Драгоманова, 01601, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9.

Автореферат розїсланий «19» листопада 2012 року.

Учений секретар
спеціалїзованої вченої ради

 Л. М. Вольнова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. На сучасному етапі розвитку громадянського демократичного суспільства в Україні актуальною є необхідність боротьби з ослабленням національної свідомості й деморалізації, і в той же час потреба виховання молоді в дусі толерантності, взаєморозуміння та взаємоповаги до інших народів і культур. Саме тому зусилля педагогів мають бути спрямовані на виховання української молоді в дусі національної самоідентифікації та міжкультурної толерантності.

Реалії сучасної вищої школи вимагають, з одного боку, врахування національного етнокультурного чинника в освіті, а з другого, – створення умов для пізнання студентами культури інших народів та долучення молоді до надбань національної культури, а через сприйняття її багатства та різноманітності – й до культур народів світу.

Підґрунтям для вирішення означених завдань є Закони України «Про освіту», «Про вищу освіту», Державна національна програма «Освіта» (Україна XXI століття), Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті, Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності.

Вирішення проблеми формування полікультурності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів актуалізується тим, що їх полікультурні знання та цінності повинні транслюватися у процесі майбутньої професійної діяльності на дітей. У практиці виховної роботи з майбутніми вихователями дошкільних навчальних закладів проблеми полікультурної освіти постають у контексті формування в майбутніх педагогів, а отже, і в їхніх вихованців толерантності до представників інших націй, народностей, їх традицій, культури, мистецтва.

Особливе місце у формуванні полікультурності майбутніх педагогів посідає декоративно-прикладне мистецтво народів світу, виховний вплив творів якого зумовлений рядом факторів, а саме: нерозривністю зв'язків із життям і побутом людини; яскравістю виявлення як особливостей нації, локальних відмінностей етнографічних груп, так і спільних рис у декоративній творчості народів Європи і всього людства; невіддільністю від матеріальної культури певної епохи, історико-культурних традицій кожного народу.

Дослідження проблем формування полікультурності здійснювалось у різних контекстах: існування людини у полікультурному суспільстві (І. Зязюн, В. Євтух, О. Грива, О. Пошетун, Л. Султанова, О. Сухомлинська, Т. Устименко, О. Шевнюк та ін.); формування та розвитку національної культури (Г. Ващенко, Ю. Руденко, М. Стельмахович та ін.); обґрунтування педагогічних засад полікультурності (Е. Абдулаєва, І. Квасниця, І. Лощенова та ін.); формування полікультурності педагогів (Л. Гончаренко, В. Кузьменко, Н. Лещенко, С. Сисоєва, І. Соколова, Н. Якса та ін.).

Теоретико-методичні засади полікультурної освіти представлено у працях вітчизняних дослідників В. Борисенко, Л. Голік, Л. Гончаренко, О. Гуренко, Т. Клиниченко, Т. Танько та ін. Проблеми формування полікультурності пов'язані з іменами відомих зарубіжних учених Д. Бенкса, Ж. Гей, С. Ніето, П. Фрере та ін.

Зміст, форми та методи виховання студентської молоді висвітлено у працях Р. Вайноли, А. Капської, Д. Пащенко, Л. Петько, Н. Чернухи, О. Шпака, С. Шашенко та ін. Різні аспекти й педагогічні стратегії полікультурного виховання дітей та молоді стали предметом досліджень таких авторів, як Е. Ананьян, М. Баяновська, В. Бойченко, О. Гукаленко, А. Джуринський, Л. Зданевич, Н. Котій, К. Крутій, Н. Ришак, М. Рудя та ін.; полікультурного виховання студентів – Т. Атрощенко, О. Горчакова, О. Жорнова та ін. Підготовка майбутніх педагогів до полікультурного виховання дітей та молоді знайшла відображення у працях Є. Бубнова, Л. Волик, Л. Галаманжук, Т. Іванової, Л. Перетяги та ін.

Зокрема, особливості декоративно-прикладного мистецтва як дійової підойми і засобу виховання розкрито у працях Є. Антоновича, Г. Дайн, Л. Дорогової, Г. Захарчук, В. Корнієнко, Ю. Легенького, Є. Станкевича, Р. Чугай, З. Резніченко та ін.; вплив мистецтва на формування особистості дошкільника досліджували І. Загарницька, Н. Кириченко, Т. Науменко, Г. Сухорукова, О. Дронова, Н. Голота, Л. Янцур та ін.

Проблему формування полікультурності засобами мистецтва результативно висвітлено в дисертаційних дослідженнях останніх років у таких аспектах: національно-патріотичне виховання студентів вищих педагогічних закладів засобами декоративно-ужиткового мистецтва (О. Гевко); полікультурна освіта студентської молоді в університетах США (Я. Гулецька); полікультурне виховання молодших школярів у навчально-виховному процесі школи (В. Бойченко); полікультурне виховання старшокласників у процесі вивчення гуманітарних предметів (А. Солодка); полікультурне виховання молодших школярів у позакласній роботі (Н. Харькова).

Незважаючи на різноманітність підходів до вивчення проблеми формування полікультурності молоді особистості, такий її аспект, як формування полікультурності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів до цього часу залишається поза увагою дослідників; не стало предметом окремого наукового дослідження і декоративно-прикладне мистецтво народів світу як засіб виховання.

Аналітичне заглиблення у порушену проблему дозволило виокремити *суперечності* між:

- потребою в удосконаленні процесу формування полікультурності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів та реальним станом навчально-виховної роботи вищого навчального закладу за відповідним напрямом;

- унікальними виховними можливостями декоративно-прикладного мистецтва народів світу та відсутністю у студентів умінь і навичок використовувати їх у системі формування полікультурності особистості;

- наявністю форм та методів полікультурного виховання і відсутністю єдиного алгоритму формування полікультурності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів.

Подолання означених суперечностей потребує впровадження у педагогічну практику технології формування полікультурності майбутніх

вихователів дошкільних навчальних закладів засобами декоративно-прикладного мистецтва народів світу.

Таким чином, соціальна значущість проблеми, недостатнє дослідження її теоретичних та практичних аспектів обумовили вибір теми дисертаційного дослідження – **«Формування полікультурності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів засобами декоративно-прикладного мистецтва народів світу».**

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційне дослідження виконане відповідно до плану науково-дослідної роботи кафедри соціальної педагогіки Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова і є складовою комплексної проблеми «Психолого-педагогічні засади професійної підготовки студентів до соціально-педагогічної діяльності».

Тема дисертаційного дослідження затверджена Вченою радою Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (протокол № 8 від 7 квітня 2011 р.) та узгоджена в бюро Міжвідомчої ради з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 5 від 24 травня 2011 р.).

Мета дослідження: обґрунтувати, розробити і впровадити технологію формування полікультурності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів засобами декоративно-прикладного мистецтва народів світу.

Відповідно до мети окреслено такі **завдання дослідження:**

1. Здійснити аналіз проблеми формування полікультурності особистості майбутніх педагогів у педагогічній теорії та практиці різного часу.
2. Охарактеризувати особливості декоративно-прикладного мистецтва народів світу як засобу формування полікультурності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів.
3. Визначити критерії, показники та виявити рівні сформованості полікультурності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів.
4. Впровадити технологію формування полікультурності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів засобами декоративно-прикладного мистецтва народів світу та визначити її ефективність.

Об'єкт дослідження: формування полікультурності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів.

Предмет дослідження: технологія формування полікультурності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів засобами декоративно-прикладного мистецтва народів світу.

Для розв'язання поставлених завдань використано такі *методи дослідження:* *теоретичні* – аналіз педагогічної, психологічної літератури, порівняння, розробки проблеми в українській та зарубіжній науці, узагальнення, систематизація з метою з'ясування змісту базових понять дослідження; контент-аналіз вузівської документації (планів роботи вищого навчального закладу, навчальних планів спеціальності, програм навчальних курсів, планів кураторів) з метою визначення наявності проблеми формування полікультурності у змісті та формах виховної роботи; *емпіричні* – включене спостереження, анкетування,

тестування, наративні методики, незалежне експертне оцінювання з метою визначення рівня сформованості показників полікультурності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів; педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний, контрольний зрізи), аналіз педагогічного досвіду з метою виявлення ефективності впровадження технології формування полікультурності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів засобами декоративно-прикладного мистецтва народів світу. Використано також *статистичні* методи виявлення арифметичних показників, встановлення коефіцієнтної шкали, кількісний та якісний аналіз емпіричних даних з метою перевірки результативності експериментальної роботи щодо формування полікультурності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів засобами декоративно-прикладного мистецтва народів світу.

Теоретико-методологічну основу дослідження становлять:

методологічні основи сучасної філософії вищої освіти (В. Андрущенко, В. Бех, І. Зязюн, В. Кремень та ін.); теоретичні засади вищої педагогічної освіти (А. Вербицький, О. Глузман, А. Нісімчук, В. Курило та ін.); концепції формування полікультурності особистості (В. Євтух, О. Грива, О. Сухомлинська та ін.); теорії культурологічної освіти педагогів (В. Гриньова, О. Рудницька, О. Шевнюк, О. Щолокова та ін.); теоретичні засади підготовки вихователів дошкільних навчальних закладів (З. Борисова, Г. Біленька, О. Кононко, Л. Парамонова, З. Плохій, Т. Поніманська та ін.); теорії професійно-виховної діяльності педагога (О. Дубасенюк, С. Карпенчук, Г. Троцько та ін.); концепції виховної роботи у вищих навчальних закладах (І. Бех, А. Капська, В. Лозова, М. Лукашевич та ін.).

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає в тому, що:

- *вперше* теоретично обґрунтовано: технологію формування полікультурності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів засобами декоративно-прикладного мистецтва європейських та інших народів світу, що містить три операційні блоки (навчальний процес, факультативні заняття, позааудиторна виховна робота); технологічне забезпечення (сукупність форм та методів роботи) до кожного операційного блоку; критерії (когнітивний, аксіологічний, операційний), показники та рівні (мінімальний, середній, достатній) формування полікультурності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів. Визначено особливості декоративно-прикладного мистецтва народів світу як засобу формування полікультурності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів;
- *уточнено* трактування понять «полікультурність», «полікультурне виховання», «формування полікультурності особистості»;
- *подальшого розвитку* набули зміст, форми та методи навчально-виховної роботи вищого навчального закладу, що сприяють оптимізації технології формування полікультурності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів засобами декоративно-прикладного мистецтва народів світу.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає у впровадженні технології формування полікультурності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів засобами декоративно-прикладного мистецтва народів світу, а саме нових змістових блоків до курсу «Художня праця та основи

дизайну» для студентів спеціальності «Дошкільна освіта»; факультативу «Декоративне мистецтво народів світу – малятам» (програма та методичні рекомендації); комплексу організаційних форм та методів позааудиторної виховної роботи вищого навчального закладу за напрямом формування полікультурності студентів.

Результати дослідження можуть бути використані студентами, аспірантами, викладачами, кураторами академічних груп, організаторами виховної роботи зі студентами, керівниками гурткових об'єднань, працівниками дошкільних навчальних закладів, спеціалістами студентських служб з метою підвищення ефективності процесу формування полікультурності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів.

Результати дослідження *впроваджено* у практику Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (довідка № 22 від 19.03.2012 р.), ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» (довідка № 405 від 29.04.2012 р.), Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (довідка № 10/13 від 14.02.2012 р.), Київського університету імені Бориса Грінченка (довідка № 120-а від 20.04.2012 р.).

Особистий внесок здобувача. У статті «Формування полікультурності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів у процесі позааудиторної виховної роботи», опублікованій у співавторстві з Р. Вайнолою, авторським є теоретичний аналіз проблеми формування полікультурності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів та визначення специфіки даного процесу. Інші публікації, а також матеріали і висновки дисертації самостійні.

Апробація результатів дослідження. Основні теоретичні та практичні результати дослідження було представлено у доповідях і повідомленнях на наукових, науково-практичних конференціях різного рівня: *Міжнародних* – «Науково-методичні засади управління якістю освіти в університетах» (Київ, 2010), «Проблемы и перспективы развития современной социальной работы» (Одеса, 2011); *Всеукраїнських* – «Київ і кияни у соціокультурному просторі ХІХ – ХХІ століть: національний та європейський контекст» (Київ, 2011), Перші Українські педагогічні студії (Київ-Луцьк-Рівне, 2012), Всеукраїнська міжвузівська конференція «Психолого-педагогічне забезпечення соціальної мобільності сучасної молоді: реалії та перспективи» (Київ, 2012), «Придніпровські соціально-гуманітарні читання» (Кіровоград, 2012); *щорічних* звітних науково-практичних конференціях професорсько-викладацького складу Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова та Київського університету імені Бориса Грінченка (2010 – 2012).

Результати дисертаційного дослідження обговорювалися на засіданнях кафедри соціальної педагогіки Інституту соціальної роботи та управління Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (2010–2012 рр.).

Публікації. Основні результати дисертаційного дослідження відображені у 9 наукових працях. З них: 1 – методичні рекомендації, 5 статей у наукових фахових виданнях України, 4 з яких – одноосібні, 1 – у співавторстві, 3 – тези доповідей у збірниках матеріалів конференцій. Загальний обсяг апробації

друком становить 5,2 др. арк.

Структура і обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел. Робота містить 8 таблиць і 18 рисунків, 5 додатків на 62 сторінках. Загальний обсяг становить 249 сторінки, із них – 179 сторінок основного тексту. Список використаних джерел нараховує 233 найменування, з них 9 – іноземною мовою.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У *вступі* обґрунтовано актуальність теми, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет, методи, теоретико-методологічні засади дослідження; розкрито наукову новизну, теоретичне і практичне значення дослідження; подано інформацію про апробацію роботи та впровадження її результатів, наведено відомості про структуру й обсяг дисертації.

У першому розділі – *«Формування полікультурності майбутніх вихователів засобами декоративно-прикладного мистецтва народів світу як педагогічна проблема»* – обґрунтовано теоретико-методичні засади формування полікультурності особистості, окреслено можливості декоративно-прикладного мистецтва народів світу як засобу формування полікультурності майбутніх педагогів; визначено стан виховної роботи вищих навчальних закладів з формування полікультурності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів.

Теоретико-методичний аналіз проблеми формування полікультурності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів дозволив здійснити узагальнення наукових підходів до визначення понять «культура», «полікультурність», «полікультурне виховання», «формування полікультурності особистості».

Культуру – теоретичне підґрунтя полікультурності – визначено як творчу діяльність з перетворення природи та суспільства, результатами якої є постійне поновлення матеріальних і духовних цінностей, удосконалення всіх істотних людських сил (А. Арнольдов, О. Шевнюк).

Поняття «полікультурність» розкрито через підходи до: культурного плюралізму як визнання співіснування у межах однієї країни багатьох культур, жодна з яких не є пануючою (В. Лекторський), мультикультуралізму як етнічного та культурного розмаїття суспільства, в якому різні культури можуть існувати поруч (Л. Волик, В. Кимлічка); інтеркультуралізму як забезпечення активного й позитивного діалогу різних культур у суспільстві на засадах взаєморозуміння та взаємозбагачення (І. Соколова) та транскulturалізму як здатності людини одночасно засвоювати різні культурні традиції та культурний досвід різних країн (О. Орлова, К. Розлогов).

Полікультурність охарактеризовано як здатність людини інтегрувати у своїй свідомості різні культурні пласти; особливе особистісне утворення, сукупність світоглядних, мотиваційних та характерологічних проявів, що засвідчує орієнтацію особистості на гуманізм, повагу та толерантне ставлення до

інших народів та культур (І. Бех, О. Грива, О. Пометун, Л. Султанова).

Обґрунтовано, що полікультурність формується у процесі *полікультурного виховання* як системи виховної роботи, спрямованої на формування інтеграції особистості у процес взаємодії культур без нівелювання культурних відмінностей кожної культури, збереження усього різноманіття культурних цінностей (Н. Миропольська, М. Крилова, А. Парнел-Арнольд) за пріоритету рідних, маркованих національно, поряд із загальнолюдськими.

Запропоновано авторське визначення *формування полікультурності особистості* як процесу поступового вироблення в структурі особистості інтелектуальних, ціннісних та поведінкових проявів з метою засвоєння взірців і цінностей національної та світової культури, здійснення міжкультурної взаємодії, розуміння інших культур, толерантного ставлення стосовно їх носіїв.

У розділі розкрито можливості декоративно-прикладного мистецтва народів світу як чинника формування полікультурності майбутніх педагогів. Запропоновано характеристику декоративного мистецтва як мистецької галузі, яка художньо-естетично формує матеріальне середовище, створене людиною. Декоративно-прикладне мистецтво визнане видом декоративного, що поєднує в собі ужиткові та функціональні якості; охоплює низку галузей творчості, які присвячені створенню художніх виробів, призначених головним чином для побуту; метою якого є естетизація речового середовища людини, її побуту.

Узагальнено *класифікації* видів декоративно-прикладного мистецтва: *за призначенням* (меблі, одяг, посуд, прикраси, фурнітура); *технікою виконання* (різьблення, ткацтво, розпис, лозоплетіння, вишивка, в'язання, набійка, лиття, карбування тощо); *матеріалом виробу* (метал, кераміка, шкіра, текстиль, дерево, камінь, лоза, пластмаса, скло, криштал, порцеляна, папір); *утилітарністю* (поліхромна група, монохромна група, пластична група, ажурно-силуетна група).

Виявлено *особливості* декоративно-прикладного мистецтва як засобу формування полікультурності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів: тісний зв'язок творів різних мистецтв із життям і побутом народу; їх автентичний характер, відображення особливостей нації, етнографічних груп; невіддільність від історико-культурних традицій, зв'язок зі звичаями та обрядами народів світу; поєднання краси, фактури, властивостей матеріалу і різноманіття прийомів його обробки; яскравість, емоційність та доступність сприйняття; відносна легкість відтворення; сприйняття зором і дотиком, що набуває особливого значення для дитини.

Здійснено відбір та характеристику видів декоративно-прикладного мистецтва народів світу за такими ознаками: види мистецтва, які майбутні вихователі дитячих дошкільних закладів зможуть використовувати у своїй практичній роботі; промислово орієнтовані та без такої орієнтації; ті, що не потребують складних умов вироблення; безпечні та доступні.

Охарактеризовано виховні можливості та роль у формуванні полікультурності майбутніх педагогів *окремих видів* декоративно-прикладного мистецтва народів світу: технік роботи з папером (орігамі, пап'є-маше, декупаж, квілінг); з тканиною і нитками (вибійка, розпис, кравецька аплікація, килимарство, вишивка, в'язання, плетення мережива); виготовлення іграшок,

ляльок (лялька-мотанка, м'які іграшки, матр'юшка); розписів (хохломський, палехський, жостківський та петриківський); бісероплетіння, лозоплетіння, писанкарства тощо.

Визначено, що *можливості* декоративно-прикладного мистецтва народів світу сприяють створенню умов для формування та розвитку таких показників, як пізнавальний інтерес та бажання вивчати культурну спадщину свого народу та народів світу; знання термінології стосовно полікультурності, культур інших етнічних груп; позитивне та толерантне ставлення до представників народів світу та їх мистецького набутку.

Експериментальну роботу розгорнуто в чотирьох вищих навчальних закладах України: Київський університет імені Бориса Грінченка; Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова; ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди», Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського. Дослідженням на констатувальному етапі було охоплено 639 осіб: 564 студенти спеціальності «Дошкільна освіта», 63 педагоги (заступники деканів (директорів) з питань виховної роботи, куратори академічних груп, викладачі професійно-орієнтованих дисциплін), 12 осіб – представники відділів та департаментів виховної роботи та студентських соціальних служб.

Здійснено аналіз навчально-виховної роботи вищих навчальних закладів з формування полікультурності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів. Результати констатувального етапу експериментальної роботи засвідчили майже повну відсутність уваги до проблеми формування полікультурності у змістовому компоненті навчальних дисциплін щодо підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів; вкрай незначна увага, що приділяється в навчальному процесі проблемам формування поваги до мистецтва інших народів, культурних традицій, звичаїв, які, зокрема, представлені в декоративно-прикладному мистецтві народів світу; недостатній рівень висвітлення проблеми формування полікультурності у змісті виховної роботи вищих навчальних закладів; нетиповість організаційних форм роботи, спрямованих на формування показників полікультурності студентів; невідповідність завдань виховної роботи задекларованим планам та тематиці виховних організаційних форм роботи. Аналіз змісту навчального процесу переконливо довів необхідність оновлення чи часткової модернізації навчального матеріалу з проблем полікультурності, розробки окремих змістових модулів до професійно орієнтованих предметів, факультативного чи спеціалізованого курсів.

Розроблено критеріальний апарат дослідження, зокрема визначено показники формування полікультурності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів за трьома критеріями: *когнітивним* (розуміння сутності полікультурності, знання основних понять теорії полікультурності, знання культури та мистецтва народів світу) та *метакогнітивним* (обізнаність студента із власним рівнем засвоєння цих знань); *аксіологічним* (усвідомлення значущості культури народів світу, визнання культури та мистецтва всіх народів світу цінністю, національно своєрідним феноменом) та *операційним* (наявність

досвіду полікультурної взаємодії, вміння користуватися мистецькими надбаннями та принципами народів світу, позитивне емоційне та толерантне ставлення до культури та мистецтва народів світу).

Введено поняття «рівень сформованості показників полікультурності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів», яке трактується як міра, частота та постійність прояву показників у знаннях, ціннісних орієнтаціях, вчинках та ставленнях майбутніх вихователів дітей дошкільного віку. Визначено три рівні сформованості показників полікультурності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів (мінімальний, середній, достатній) та запропоновано їх змістові характеристики.

Мінімальний рівень передбачає відсутність чи мінімальність проявів показників полікультурності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів; показники полікультурності у знаннях, ціннісних орієнтаціях, ставленнях і поведінці студентів проявляються рідко, майже непомітно чи мають епізодичні прояви. *Середній рівень* сформованості показників полікультурності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів передбачає ситуативний характер ознак полікультурності; у студентів, показники яких сформовані на середньому рівні, помітними є прояви толерантної поведінки в ситуаціях міжнаціональної взаємодії, у певних ситуаціях вони демонструють обізнаність із проблем полікультурності, в діях керуються національними і загальнолюдськими цінностями, беруть участь у формах виховної роботи за полікультурним напрямком. Проте ці прояви не мають постійного характеру, виявляються приблизно в половині випадків, вирізняються ситуативністю поведінки, виникають під контролем викладача чи в тих ситуаціях, коли студент сам у цьому зацікавлений. *Достатній рівень* передбачає помітність, яскравість та постійність виявів показників полікультурності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів. Студентам, показники яких сформовані на достатньому рівні, притаманна свідома, активна життєва позиція, що базується на знанні теорії полікультурності та культури народів світу. Такі студенти в поведінці та ставленнях здатні керуватися полікультурними цінностями, демонструють достатньо широкий спектр умінь полікультурної взаємодії, виявляють позитивне емоційне ставлення до культури та мистецтва інших народів, творів декоративно-прикладного мистецтва народів світу, прагнуть залучити інших до цих культурних надбань.

Відповідно до цих характеристик визначено межу рівневих коливань показників сформованості полікультурності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів: достатній рівень – 13-18 балів; середній рівень – 7-12 балів; мінімальний рівень – 0-6 балів. Дану шкалу застосовано для всіх методик та діагностичних технік, що використовувалися в експериментальній роботі.

У результаті використання авторської методики педагогічного оцінювання та застосування низки діагностичних методів (аналізу навчальної документації, результатів навчальної діяльності, незалежних експертних оцінок, включеного спостереження, діагностичних бесід, нарративних методик, «Тесту визначення ціннісних орієнтацій» М. Рокича) встановлено наявність у студентів переважно

середнього та мінімального рівня сформованості показників за всіма критеріями педагогічного оцінювання, що актуалізувало необхідність проведення формувального експерименту.

До складу експериментальних груп увійшли студенти Київського університету імені Бориса Грінченка та Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету імені Григорія Сковороди (275 осіб), до складу контрольних груп – студенти Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова та Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (289 осіб).

Аналіз даних констатувального етапу експерименту дозволив засвідчити: переважна кількість показників сформована на середньому рівні. Так, у 64% студентів експериментальних груп (далі ЕГ) (176 осіб) показники аксіологічного та операційного критерію сформовані на середньому рівні. Щодо показників когнітивного критерію, то тут кількість студентів, що продемонструвала середній рівень сформованості показників, становить 58,75% (162 особи). Для контрольних груп тенденція лишається схожою. Показники середнього рівня продемонструвало 128 осіб (58,12%), 180 осіб (62,26%) та 182 особи (62,98%) відповідно для когнітивного, аксіологічного та операційного критеріїв. Найменш сформованими показниками виявилися такі: розуміння сутності полікультурності, усвідомлення значущості культури народів світу та вміння користуватися мистецькими надбаннями народів світу. Рівень їх сформованості у студентів ЕГ виявився переважно низьким (53,09%, 41,45% та 37,09% відповідно до кожного з показників).

Отримані результати актуалізували необхідність розробки та впровадження технології формування полікультурності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів.

У другому розділі – **«Технологія формування полікультурності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів засобами декоративно-прикладного мистецтва народів світу»** – охарактеризовано технологічне забезпечення формування полікультурності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів засобами декоративно-прикладного мистецтва народів; визначено шляхи формування полікультурності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів засобами цього мистецтва у перебігу навчальної та позааудиторної виховної роботи; здійснено оцінку ефективності експериментальної роботи з формування полікультурності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів вказаними засобами.

У розділі представлено технологію формування полікультурності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів засобами декоративно-прикладного мистецтва народів світу.

Охарактеризовано *перший технологічний блок* – формування полікультурності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів у навчальному процесі засобами курсу «Художня праця та основи дизайну». У ході впровадження експериментальної програми було внесено *зміни до змісту лекційних та практичних занять з курсу*. Так, у змістовому модулі I. «Психолого-педагогічні основи художньо-конструктивної діяльності дітей

дошкільного віку» у темі 5 «Дизайн для дітей і дитячий дизайн» до лекційного матеріалу було введено поняття «етнічний дизайн», матеріал лекції було доповнено характеристиками особливостей дизайну в культурі різних народів світу. До плану практичних занять, зокрема до теми «Робота з папером та картоном», було введено питання «Історія використання паперу народами світу», «Історія виникнення мистецтва оригамі». Тему «Робота з тканиною» було доповнено підрозділом «Виготовлення оберегу», в якому було представлено інформацію про обереги з тканини в культурі різних народів та про національні особливості таких оберегів. Практичні заняття з курсу передбачали виконання таких завдань: виготовлення виробів з паперу і картону (японські журавлики, китайські ліхтарики); вивчення способів виготовлення народних іграшок (з ниток та природного матеріалу); виготовлення об'ємних виробів (французький іграшковий посуд) тощо. З урахуванням завдання формування полікультурності студентів модернізовано організаційні форми навчального процесу в межах курсу «Художня праця та основи дизайну», а саме: написання роздумів-есе, упроваджено ділові та рольові ігри, презентації, відео-екскурсії, майстер-класи, захист творчих та дизайн-проектів; обговорення педагогічних ситуацій (метод кейсу); дискусії, дебати з мистецьких проблем; оформлення та проведення міні-виставок та експозицій тощо.

Здійснено технологічне забезпечення курсу «Художня праця та основи дизайну», зокрема розроблено робочу програму за кредитно-трансферною технологією навчання майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів, запропоновано тексти лекцій (20 годин), плани практичних занять (32 години) з методичними рекомендаціями, методичні рекомендації до самостійної роботи студентів (54 години), тести, пакет творчих завдань різного рівня складності, індивідуальні навчально-дослідні завдання (ІНДЗ) практичного спрямування.

Охарактеризовано основні *напрямки* формування полікультурності майбутніх вихователів засобами декоративно-прикладного мистецтва народів у навчальному процесі (інтелектуальний, ціннісний, поведінковий) та запропоновано їхню характеристику.

Обґрунтовано зміст та складові *другого технологічного блоку* – проведення позанавчальних факультативних занять з метою формування полікультурності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів. Для студентів експериментальних груп було впроваджено факультатив «Декоративне мистецтво народів світу – малятам». Він передбачав поповнення знань майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів щодо виховних, терапевтичних можливостей декоративно-прикладного мистецтва світу; сприяння формуванню в майбутніх фахівців навичок полікультурної взаємодії, толерантності, неприйняття проявів нетерпимості, расизму та неповаги на ґрунті культурних, релігійних, етнічних конфліктів; розвиток прикладних технологічних умінь, розширення навичок роботи з різними декоративними матеріалами, формування умінь добору відповідних технік та операцій; створення такої виховної ситуації, яка б сприяла бажанню використати набуті знання та вміння у виховній роботі з дошкільнятами, прагнення формувати в них цінності полікультурності, готовність до толерантного проживання в

міжкультурному просторі. Факультативний курс містить 14 орієнтовних тем занять. Кожне заняття відображало типовий для певних народів світу вид декоративно-прикладного мистецтва, зокрема «Конструювання зі смужок паперу» (англійська техніка квілінг), «Лялька-мотанка» (виготовлення ляльок-мотанок різних народів світу), «Плетіння килимка зі смужок паперу» (традиції килимарства народів Близького Сходу), «Виготовлення іграшкового посуду» (французька техніка пап'є-маше), «Конструювання листівок» (японська техніка орігамі), «Розпис глечика» (російський хохломський розпис), «Бісероплетіння» (традиції народів Стародавнього Сходу), «Декупаж» (східні та французькі традиції роботи з папером) тощо.

Факультативний курс доповнив зміст нормативної дисципліни «Художня праця та основи дизайну», посилив емоційну значущість декоративно-прикладного мистецтва народів світу у свідомості студентів, дозволив звернути увагу на формування таких показників полікультурності, як розуміння сутності явища полікультурності, усвідомлення значущості культури народів світу; уміння користуватися мистецькими надбаннями та прийняття декоративно-прикладного мистецтва народів як цінності.

Третім операційним блоком технології формування полікультурності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів став процес позааудиторної виховної роботи. У розділі охарактеризовано організаційні форми позааудиторної виховної роботи, провідним засобом виховного впливу яких стало декоративно-прикладне мистецтво народів світу: тематичні дні, свята, рольові ігри, мистецькі конкурси, благодійні ярмарки та акції, екскурсії тощо.

У перебігу експерименту нами було впроваджено в практику виховної роботи експериментальних вищих навчальних закладів такі організаційні форми позааудиторної виховної роботи: *тематичні дні* (Міжнародний день миру, День вишиванки); *свята* (свято вітань, свято слов'янської писемності та культури, свято «Ляльки світу», Паперове свято); *рольові ігри* «Заочна мандрівка», «Творчий захист»; *мистецькі конкурси* (конкурс на кращу листівку до Дня матері, конкурс на кращу автентичну ялинкову прикрасу, конкурс на кращу Великодню листівку, конкурс на кращий етнічний дизайн Великоднього кошика); *благодійні аукціони та виставки-продажі*.

Окремим напрямком виховної роботи стали *екскурсії* в часі відкриття днів японської культури в Києві, відкриття Днів Франції в Україні, Лаврський фестиваль писанок, до Національного музею мистецтв імені Богдана та Варвари Ханенків, до Національного музею народної архітектури та побуту України в Пирогові на фестиваль культури слов'янських народів, до Державного музею українського декоративного мистецтва, до Українського центру народної культури імені Івана Гончара, до державного Музею іграшки, до Київського національного музею російського мистецтва та його філії.

Визначено, що найбільш вдалою формою позааудиторної виховної роботи стало свято «Ляльки світу», до структури якого увійшли такі форми роботи: конкурс малюнків-проектів «Лялька в історії світу», інсценований захист різних ляльок, іграшок та країн їх виробництва: Матрьюшка (Росія); Вепська лялька (країни Балтії); порцелянова лялька (Франція); іграшковий будинок (Німеччина);

лялька-мотанка (Україна); майстер-класи з виготовлення сувенірних ляльок.

Паперове свято стало однією з підсумкових експериментальних форм роботи, що дозволила перевірити наявність таких показників досвіду полікультурної взаємодії, вміння користуватися мистецькими надбаннями світу, позитивне емоційне та толерантне ставлення до культури та мистецтва народів. Студенти організували проведення та взяли участь у таких формах виховної роботи: майстер-класи з орігамі, квілінгу, декупажу, аплікації, пап'є-маше та з виготовлення паперових ліхтариків; модне дефіле (конкурс національних костюмів та окремих аксесуарів, виготовлених із паперу); конкурс літальних апаратів (паперових птахів, повітряних зміїв, виготовлених із паперу) під назвою «Небо кличе»; благодійний аукціон паперових виробів; радіовистава «Вогники країни ранішнього сонця»; вулична акція «Світло сердець».

Опитування показало, що ефективними формами виховної роботи респонденти вважають такі: радіолекцію «Історія країн у кольорах та орнаментах», інформаційне шоу «Вишиванки в культурі слов'ян», одноденний похід «У країну Берендеїв», студентську вуличну ходу «Марш миру», фотовиставку «У душі немає кольору».

Здійснено аналіз результатів експериментальної роботи з формування полікультурності. Контрольне визначення рівня її сформованості у майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів проводилося поетапно, відповідно до визначених критеріїв та показників. Встановлена істотна відмінність рівнів сформованості показників полікультурності студентів контрольних та експериментальних груп.

Аналіз результатів контрольного етапу експериментальної роботи з визначення динаміки рівня сформованості показників полікультурності майбутніх вихователів за трьома рівнями (достатній, середній, мінімальний) дозволив нам проілюструвати отримані результати у формі діаграми (рис.1).

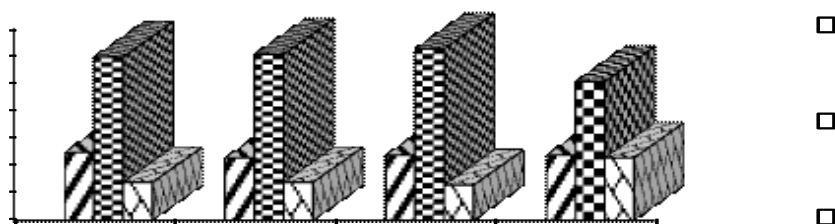

Рис. 1. Динаміка рівнів сформованості показників полікультурності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів.

Визначено, що сумарна різниця у формуванні сукупності показників полікультурності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів на момент закінчення експериментальної роботи для достатнього рівня становить 9,37% (23,85% в ЕГ та 14,48% в КГ); сумарний показник позитивного приросту за трьома критеріями полікультурності вказаного контингенту становить 12,84%.

Найбільшого розвитку набули такі показники полікультурності: вміння користуватися мистецькими надбаннями народів світу, знання особливостей їх культури та мистецтва, наявність досвіду полікультурної взаємодії.

Статистичну достовірність отриманих результатів дослідження ми перевіряли за допомогою - критерію Пірсона. Встановлено статистично

достовірні розбіжності між розподілами контрольної та експериментальної груп, що підтверджує ефективність впровадженої технології формування полікультурності майбутніх вихователів засобами декоративно-прикладного мистецтва народів світу.

ВИСНОВКИ

У дисертації представлено теоретичне узагальнення та запропоновано практичне розв'язання наукової проблеми формування полікультурності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів, що полягає у теоретичному обґрунтуванні та практичному впровадженні технології формування полікультурності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів засобами декоративно-прикладного мистецтва народів світу. Результати проведеного дослідження засвідчили ефективність розв'язання поставлених завдань і дали підстави для формулювання таких висновків:

1. У дисертації здійснено аналіз проблеми формування полікультурності майбутніх педагогів у педагогічній теорії та практиці. Проблему полікультурності розглянуто в контексті феномену загальнолюдської культури як скарбниці історичного досвіду, полісистеми цінностей, поглядів, норм, яка поділяється спільнотою людей. Встановлено, що в понятті «полікультурність» синтезовано знання про культуру, яка є надбанням цивілізованого світу, про етнічну культуру, про загальнонаціональну українську культуру як народний неповторний феномен та продукт історичного взаємозбагачення і взаємопроникнення різних етнічних культур.

Полікультурність охарактеризовано як здатність людини інтегрувати в своїй свідомості різні культурні пласти; особливе особистісне утворення, сукупність світоглядних, мотиваційних та характерологічних проявів, що засвідчує орієнтацію особистості на гуманізм, повагу та толерантне ставлення до інших народів та культур. Обґрунтовано, що полікультурність формується у процесі полікультурного виховання як системи виховної роботи, спрямованої на формування інтеграції особистості у процес взаємодії культур без нівелювання культурних відмінностей кожної культури, збереження усього різноманіття культурних цінностей. Формування полікультурності особистості визначено як процес поступового вироблення у структурі особистості інтелектуальних, ціннісних та поведінкових проявів з метою здійснення міжкультурної взаємодії, розуміння інших культур, толерантного ставлення стосовно їх носіїв, засвоєння взірців і цінностей національної та світової культур.

2. Охарактеризовано особливості декоративно-прикладного мистецтва різних народів як засобу формування полікультурності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів: тісний зв'язок творів даного виду мистецтва з життям і побутом народу, його ментальністю; їх автентичний характер, відображення особливостей нації, етнографічних груп; невіддільність від історико-культурних традицій, зв'язок зі звичаями та обрядами народів світу; поєднання краси, фактури, властивостей матеріалу і різноманіття прийомів його обробки; яскравість, емоційність та доступність сприйняття; відносна легкість відтворення; сприйняття зором та дотиком, що набуває особливого значення для відчуття творів дітьми. Встановлено, що завдяки естетичним перевагам, синтетичності творення, яскравості образів витвори декоративно-прикладного мистецтва народів світу є дієвим виховним засобом формування особистості майбутнього вихователя, виховання любові до культури рідної країни через пізнання мистецтва рідного та інших народів світу.

3. У дисертації розроблено критеріальний апарат дослідження. Визначено показники формування полікультурності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів за трьома критеріями: когнітивним (розуміння сутності полікультурності, знання основних понять теорії полікультурності, знання культури та мистецтва народів світу); аксіологічним (усвідомлення значущості культури народів світу, визнання культури та мистецтва народів світу як цінності, прийняття декоративно-прикладного мистецтва народів світу як цінності) та операційним (наявність досвіду полікультурної взаємодії, уміння користуватися мистецькими надбаннями народів світу, позитивне емоційне та толерантне ставлення до культури та мистецтва народів світу). Введено поняття «рівень сформованості показників полікультурності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів», яке трактується як міра, частота та постійність прояву показників у знаннях, ціннісних орієнтаціях,

вчинках та ставленні майбутніх вихователів дітей дошкільного віку. Визначено три рівні сформованості показників полікультурності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів (мінімальний, середній, достатній) та запропоновано їх змістові характеристики. У результаті використання авторської методики педагогічного оцінювання на констатувальному етапі виявлено, що рівень сформованості показників формування полікультурності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів є переважно мінімальним (контрольна група (далі КГ) – 25,34% і ЕГ – 23,98%) та середнім (КГ – 60,63% і ЕГ – 62,26%).

4. У практику навчально-виховної роботи чотирьох вищих навчальних закладів України впроваджено технологію формування полікультурності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів засобами декоративно-прикладного мистецтва, що містить три блоки. Перший блок – формування полікультурності майбутніх вихователів у навчальному процесі засобами курсу «Художня праця та основи дизайну» – передбачав змістове оновлення матеріалу лекційних, практичних занять, завдань для самостійної роботи та модернізацію форм навчально-виховного процесу (ділові ігри, захист дизайн-проектів, презентацій, відео-екскурсії, роздуми-есе, кейс-метод, дискусії, дебати, міні-виставки, експозиції). Другий блок – факультатив «Декоративне мистецтво народів світу – малятам». Тематику та зміст занять (квілінг, пап'є-маше, орігамі, декупаж, розпис) спрямовано на трансформацію цінностей декоративно-прикладного мистецтва народів світу у практичну діяльність майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів. Кожне заняття факультативу відображало типовий для певних народів світу вид декоративно-прикладного мистецтва (англійський квілінг, техніки виготовлення народних ляльок різних країн, килимарство народів Близького Сходу, французька техніка пап'є-маше, японські та китайські техніки роботи з папером, російський розпис, бісероплетіння народів Стародавнього Сходу, декупаж як поєднання східних та французьких традицій роботи з серветками тощо). Третій блок – позааудиторна виховна робота за напрямком формування полікультурності майбутніх вихователів (тематичні дні, свята, рольові ігри, мистецькі конкурси, благодійні ярмарки та аукціони, цикл екскурсій тощо).

5. Визначено ефективність технології формування полікультурності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів засобами декоративно-прикладного мистецтва. За результатами контрольного оцінювання відповідно до визначених критеріїв та показників встановлено істотну відмінність у рівнях сформованості показників полікультурності студентів контрольних та експериментальних груп (23,85% в ЕГ та 14,48% в КГ) на достатньому рівні; сумарний показник позитивного приросту за трьома критеріями становить 12,84%. Найбільшого розвитку набули такі показники полікультурності, як уміння користуватися мистецькими надбаннями, знахідками народів світу; знання їх культури та мистецтва; наявність досвіду полікультурної взаємодії.

Проблема формування полікультурності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів засобами декоративно-прикладного мистецтва народів світу не вичерпується проведеним дисертаційним дослідженням. Перспективними напрямками дослідження порушеної проблеми можуть стати: вивчення зарубіжного досвіду формування полікультурності студентської молоді; виховання різних напрямів полікультурної поведінки дітей та молоді; зміст та форми гурткової роботи щодо формування полікультурності вихованців.

Основні результати дослідження відображено в таких публікаціях автора:

1. Осьмак Т. В. Специфіка полікультурного виховання майбутніх педагогів / Т. В. Осьмак // Наукові записки. Серія: Педагогічні та історичні науки. – № 95. – К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. – С. 191–196.
2. Осьмак Т. В. Сутність та особливості полікультурної освіти в Україні / Т. В. Осьмак // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 11. Соціальна робота. Соціальна педагогіка. – Вип. №13. – К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. – С. 118–126.
3. Осьмак Т. В. Декоративно-прикладне мистецтво народів світу як чинник формування полікультурності майбутніх педагогів / Т. В. Осьмак // Молодь і ринок. – Дрогобич: ДДПУ імені Івана Франка, №1 (84), 2012. – С. 138–140.

4. Осьмак Т. В. Декоративно-прикладне мистецтво у полікультурному просторі суспільства / Т. В. Осьмак // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 11. Соціальна робота. Соціальна педагогіка.– Вип.14. -Частина 3. – К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2012. – С. 214–219.
5. Осьмак Т. В. Формування полікультурності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів у процесі позааудиторної виховної роботи / Р. Х. Вайнола, Т. В. Осьмак // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова Серія 11. Соціальна робота. Соціальна педагогіка. – Вип. 15. – К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2012. – С. 74–82.
6. Осьмак Т. В. Реалізація компетентнісного підходу у вищій професійній освіті / Т. В. Осьмак // Актуальні проблеми вищої професійної освіти України: Матеріали науково-практичної конференції, 25-26 березня 2010. – К.: НАУ, – С. 33–34.
7. Осьмак Т. В. Культурологічний підхід у підготовці майбутнього педагога / Т. В. Осьмак // Досягнення соціально-гуманітарних наук в сучасній Україні: Матеріали Другої всеукраїнської конференції, 28 квітня 2012. Частина II – Дніпропетровськ: ДНУ імені Олеся Гончара. – С. 46-47.
8. Осьмак Т. В. Декоративно-прикладне мистецтво народів світу як засіб формування полікультурності майбутніх педагогів / Т. В. Осьмак // Матеріали Кіровоградської сесії I Всеукраїнської науково-практичної конференції «Придніпровські соціально-гуманітарні читання», 15 червня 2012. Частина I – Дніпропетровськ: КДПУ імені Володимира Винниченка, Запорізький національний університет, ДНУ імені Олеся Гончара. – С. 104–105.
9. Осьмак Т. В. Формування полікультурності майбутніх педагогів: метод. рекомендації щодо формування полікультурності майбутніх вихователів дитячих навчальних закладів засобами декоративно-прикладного мистецтва народів світу / Т. В. Осьмак. – К.: КУ імені Бориса Грінченка, 2011. – 55 с.

АНОТАЦІЇ

Осьмак Т.В. – Формування полікультурності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів засобами декоративно-прикладного мистецтва народів світу. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.07 – теорія і методика виховання – Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, МОНМС України, Київ – 2012.

Дисертаційне дослідження присвячено проблемі формування полікультурності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів. У дисертації обґрунтовано технологію формування полікультурності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів засобами декоративно-прикладного мистецтва народів світу, що містить три операційні блоки (навчальний процес, факультативні заняття, позааудиторна виховна робота); визначено критерії (когнітивний, аксіологічний, операційний), показники та рівні формування полікультурності. Виявлено особливості декоративно-прикладного мистецтва світу як засобу і підґрунтя формування полікультурності майбутніх вихователів.

Ключові слова: культура, полікультурність, полікультурне виховання, формування полікультурності особистості, декоративно-прикладне мистецтво народів світу, дошкільних навчальних закладів.

Осьмак Т.В. – Формирование поликультурности будущих воспитателей дошкольных учебных заведений средствами декоративно-прикладного искусства народов мира. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.07 – теория и методика воспитания – Национальный педагогический университет имени М. П. Драгоманова МОНМС Украины, Киев – 2012.

Диссертационное исследование посвящено проблеме формирования поликультурности будущих воспитателей дошкольных учебных заведений. В диссертации теоретически обоснована технология формирования поликультурности будущих воспитателей дошкольных учебных заведений средствами декоративно-прикладного искусства народов мира, которая содержит три операционных блока (учебный процесс, факультативные занятия, внеаудиторная воспитательная работа); представлено технологическое обеспечение (совокупность форм и методов работы) к каждому операционному блоку, определены критерии, показатели (когнитивный: знание основ поликультурности, поликультурной терминологии, культуры и искусства народов мира; аксиологический: осознание значимости культуры народов мира, признание культуры и искусства народов мира ценностью, принятие декоративно-прикладного искусства как личностной ценности; операционный (

наличие опыта поликультурного взаимодействия, умение пользоваться художественными достижениями народов, положительное эмоциональное и толерантное отношение к их культуре и искусству), а также уровни (минимальный, средний, достаточный) формирования поликультурности будущих воспитателей дошкольных учебных заведений.

Выявлены особенности декоративно-прикладного искусства мира как средства формирования поликультурности будущих воспитателей. Эти особенности заключаются в том, что произведения декоративно-прикладного искусства народов мира решают совокупность практических и художественных задач, выполняя художественную и утилитарную функции; сочетают красоту фактуры, пластичность свойств материала и многообразие приемов его обработки; имеют аутентичный характер, являются отражением истории, общественного сознания и ментальности каждого народа; олицетворяют материальную культуру определенной эпохи, историко-культурные традиции, связь с бытовым укладом, с теми или иными местными этническими и национальными особенностями, обычаями и обрядами народа; составляют органическую часть предметной среды, тесно связанную с бытом, региональными и национальными традициями.

В диссертации внедрена технология формирования поликультурности будущих воспитателей дошкольных учебных заведений средствами декоративно-прикладного искусства народов мира, состоящая из трех блоков.

Первый блок – формирование поликультурности будущих воспитателей в учебном процессе посредством курса «Художественная работа и основы дизайна» – предусматривает содержательное обновление материала лекционных, практических занятий, заданий для самостоятельной работы и модернизацию форм учебно-воспитательного процесса (деловые игры, защита дизайн-проектов; презентации; видео-экскурсии; размышления-эссе; кейс-метод; дискуссии, дебаты, мини-выставки, экспозиции). Второй блок – факультатив «Декоративное искусство народов мира – малышам». Тематику и содержание занятий (квиллинг, папье-маше, оригами, декупаж, роспись) направлено на трансформацию ценностей декоративно-прикладного искусства народов мира в практическую деятельность будущих воспитателей дошкольных учебных заведений. Каждое занятие факультатива отражало типичный для определенных народов мира вид декоративно-прикладного искусства (английский квиллинг; техники изготовления народных кукол разных стран; ковроткачество народов Ближнего Востока; французская техника папье-маше, японские и китайские техники работы с бумагой; хохломская роспись, бисероплетение народов Древнего Востока, декупаж как сочетание восточных и французских традиций работы с салфетками и т.п.). Третий блок - внеаудиторная воспитательная работа по формированию поликультурности будущих воспитателей дошкольных учебных заведений (тематические дни, праздники, ролевые игры, творческие конкурсы, благотворительные ярмарки и аукционы, цикл экскурсий и др.).

Ключевые слова: культура, поликультурность, поликультурное воспитание, формирование поликультурности личности, декоративно-прикладное искусство народов мира.

T. Osmak - Formation of multiculturalism of future educators of preschool education by means of arts and crafts people of the world. - On the manuscript.

Dissertation for the Candidate Degree of Pedagogical Sciences, Specialty 13.00.07 – The Theory and Methods of Education. - National Pedagogical University named after M. Drahomanov. - Kyiv, 2012.

The dissertation is devoted to the formation of multiculturalism future preschools educators. Scientific work deals with theoretically substantiated technology of multiculturalism of future preschools educators by means of World Decorative Applied Arts, which including: three operational units (learning process; extracurricular activities, extracurricular educational work); presented technological support (set of forms and methods of work) to each operating unit; defined the criteria (cognitive, axiological, operational), indicators and levels (minimum, average, sufficient) of forming multicultural of future preschools educators; detected features World Decorative Applied Arts as a means of multiculturalism of future preschools educators.

Keywords: culture, multiculturalism, multicultural education, multicultural identity formation, World Decorative Applied Arts.

Підписано до друку 14.11.2012 р. Формат 60x90/16.
Папір офсетний. Гарнітура Таймс.
Наклад 100. Зам. № 762
Віддруковано з оригіналів

Видавництво Національного педагогічного університету
імені М.П. Драгоманова. 01601, м.Київ-30, вул. Пирогова, 9
Свідоцтво про реєстрацію № 1101 від 29.10.2012.
(044)239-30-26